

вен съюзник на естетската буржоазна критика“.

Възниква едно неудобство. Тезата за двата периода е развита категорично в миналото и от критици-марксиста като Георги Бакалов, който тълкува „втория период“ по начин, диалектически противоположен на естетската критика. Бакалов търси в него влияние на буржоазната идеология, откъсване на поета от обществените борби, индивидуализъм. В същата насока — разбира се, с по-сложен критически апарат — и някои днешни автори обясняват развитието на Яворов. Тоест ако съвременните изследвачи на Яворов допускат догматически грешки, те са продължение на някои сектантски Бакалови оценки. Такъв е пътят на нормалната логика. Ганка Найденова обаче предпочита софистиката. Понееже е решила на всяка цена да обругае най-резултатно своите опоненти, тя не се задоволява с обвинението в догматични рецидиви. За да бъде злостован докрай противникът, той трябва да се квалифицира като буржоазен естет! Колкото до Бакалов — него тя извинява с обстоятелствата на времето, със задачите на идеологическата битка, с увлеченията на полемиста. А съвременните автори, които вървят най-общо в същата линия, тя направо обявява за хора, озовали се в „единен фронт с буржоазната естетска критика“. Где го чукаш, где се пука! Стигаме до абсурдите на едно повъртливо мислене, според което и Бакалов неизбежно попада в „единния фронт“ с буржоазните критици.

Найденова обаче настъпва решително по-нататък. Тя решава да постави противника в пълна изолация, в идеологическа обсада, която той не може да издръжи. Специалист в изкуството да раздухва различията между двете авторите, които стоят на общи марксистически позиции (според изпитания принцип:

Разделяй и владей!), тя съставя два непримиримо враждуващи идейни лагера. В единия се намират малобройните нейни опоненти начело с Георги Цанев, а в другия — освен нея — се оказват авторитетните имена на академик Тодор Павлов и на съветския учен Дмитрий Марков (макар че именно Павлов постоянно е подчертавал наличието на два периода у Яворов).

Ако помислите, че след всичко това разгромителната акция на Ганка Найденова е приключила, ще останете излъгани. Предстои един особено ефектен номер: накрая авторката призовава на своя страна най-великия съдник, народът. Когато през 1958 година се водила дискусията за Яворов, в редакцията на „Литературен фронт“ завалели читателски писма. „Народът — пише тя с постановленчески тон — веднага реагира срещу опита да се засегне светлото име на любимия поет“. Именно народът осъдил съвременните застъпници на тезата за двата периода като „последователи на буржоазното литературознание“. За главен народен обвинител е определен един миньор от Димитрово. Като е писал искрено то си читателско писмо, този работник едва ли е предполагал, че един ден то ще бъде привлечено за доказателствен материал в обвинителния акт срещу някои литературни историци. Той е изпуснал една злополучна

фраза, в която застъпниците на тезата за двата периода са назовани „потомци на тия, които убиха Яворов“. Ще ми се да извиня читателя, още повече, че сам той признава неосведомеността си в областта на литературата. Човек, неизкушен в литературните спорове, може да изрече и необмислени неща. Но човек, който претендира да се занимава с наука, не може да си служи с подобни „аргументи“. Такъв похват носи друго име. . . Нека не го назовавам. Да не припомним строфите от заключителната глава на поемата „За даляно—дал“, в които крупният съветски поет Твардовски осъжда добре известните ни порядки от миналото, когато в името на народа и с помощта на случайни читателски писма се извършваха разправи с творците.

Очевидно нашата авторка е изпуснала една малка подробност. Спекулациите с народното име и с литературните факти тя върши с твърде късна дата. След XX и XXII конгреси на КПСС става все по-трудно да се използват подобни похвати в литературните спорове. Един писател бе казал образно, че в годините на културната битка са се превърнали в капани за мишки. Очевидно и Ганка Найденова е поискала да разположи такъв капан. Но в капана е попаднал не друг, а нейният непочтен метод на полемика.

М. Николов

ТРЯБВА ДА СЕ ВЪЗРАЗИ

Огромна работа предстои пред нашите работници от идеологическия фронт по разясняване на историческите решения на XXII конгрес на КПСС и Ноемврийския пленум на БКП, по решителното разчистване на вредните остатъци от

култовщината. За съжаление, изпълнението на тази важна задача се затруднява от някои прояви, плод на невиникване в партийните документи или пък на неосведоменост.

Подобна неосведоменост е проявил младият литератор

Александър Пиндиков в своята статия „Страстен борец за социалистически реализъм“, поместена в кн. 12 от 1961 г. на сп. „Септември“ и посветена на 60-годишнината от раждането на Александър Фадеев.

Както посочва и Пиндиков, в своята борба за социалистически реализъм А. А. Фадеев има определени безспорни заслуги. Същевременно той е допускал и известни слабости и отклонения от най-различен характер. Развитието на литературата и на съвременното литературознание внася неизбежни корекции в оценките и становищата на авторите. В последно време, в периода между двата конгреса на КИСС, това се почувствува особено осезателно. Преодолени бяха редица ограничения, отстранено беше несправедливото отношение към немалко автори от руската и световната литература и критика. В периода на култа към личността на Сталин много често литературните полемички завършваха с неоправдани репресии, нерядко репресиите се налагаха и без всякакъв повод. Велика заслуга на XX конгрес беше реабилитирането на всички честни и несправедливо пострадали комунисти и безпартийни, сред които имаше и немалко литературни. И просто странно е, че шест години след XX конгрес могат да се повтарят положението и оценки от 1949 година, а и от по-ранно време. В статията си Ал. Пиндиков се е поддал на инерцията на миналото и не си е свършил часовника с найновите положения и оценки на съветското литературознание. Повтаряйки някоя от старите обвинения с нови думи, той е подвел читателя, пред когото трябва да се разкрие истината за литературните взаимоотношения и битки от онова време. Това, разбира се, е извънредно трудна задача и аз не се наемам да я из-

пълня. Все още в съветското литературознание продължава работата по преоценката на литературата през 20-те и 30-те години и не е по силите на един автор да произнесе вещица и компетентна присъда над всички литературни факти. Но за шест години се изясниха много неща, промени се диаметрално отношението към редица автори, които Пиндиков продължава да представя със старите етикети.

Очевидно е например, че съветското литературознание коригира отношението към много от тъй наречените космополити. Не става дума да се реабилитира нископоклонничеството предупадъчната западна култура — подобни прояви винаги ще бъдат избличавани. Но в определен период бяха несправедливо обвинени в космополитизъм известни и уважавани съветски изследвачи, които търсеха някакви връзки и взаимоотношения между руската литература и западната, отречена да излязла и зачеркната огромната и разностранна дейност на академик А. Н. Веселовски, предприеха се гонения срещу неговите ученици и последователи. По този начин се стигна и до истинска самоизолация, до скъсване с прогресивното наследство на западноевропейската литература. XX конгрес сложи край на тия явления. Поведе се последователна борба за преодоляването на наслоенията от култа. В конкретния случай това беше борба както против апологетизма, така и против нихилизма спрямо западната култура. Не е необходимо да се привеждат данни, за да се види колко много западни автори от миналото и съвременността се превеждат сега в Съветския съюз и колко много се пише по проблемите на чуждите литератури.

Възстановено беше правилното отношение и към противоречивото наслед-

ство на Александър Веселовски (1839—1906). В статията си Ал. Пиндиков се подиграва с неговите теории („веселовщината“...), като ги нарича „унизителни“ и и пр. А. Веселовски е един от колосите на литературната наука, чиито заслуги бяха справедливо оценени още през 1956 г. на паметните тържества по случай 50 години от смъртта му. Бълешит ученик на Иполит Тен, заедно с Георг Брандес, Александър Веселовски е един от най-авторитетните световни изследвачи на литературата, създавал цяла школа и оставил огромно наследство. Невъзможно и неопосилно е да се даде макар и кратка характеристика на неговите съчинения, които по обем обхващат 26 големи тома, а по характер и проблематика са извънредно разностранни.

В статията си „А. Н. Веселовски и проблеми фолклористики“ съветският литературовед В. Е. Гусев пише: „Научния времост, когато научната мисъл е в състояние да избягва крайностите — както нихилистическите, така и апологетическите — и спокойно, делово, от марксистически позиции да анализира различните страни от многообразната дейност на академик А. Н. Веселовски, да направи преценка на неговото наследство. Това предполага и отделяне на всичко ценно, което се съдържа в неговите трудове, и научна критика на методологическите грешки на учения.“ (Из доклад, четен през 1956 г. на заседание на научния съвет на Института за руска литература при АН на СССР по случай 50 г. от смъртта на А. Н. Веселовски и печатан като статия в „Известия Академии Наук СССР — Отделение литературы и языка“, т. XVI, в. 2, 1957 г., стр. 114).

Също така друго е вече отношението и към дейността на Исак М. Нусинов (1889—1950), който в

статията на Пиндиков е причислена към „веселовщината“ и „космополитите“. И тук читателят е въведен в заблуждение, и тук се преповтарят овехтели и отречени етикети, и тук е проявена непростима неосведоменост. И. М. Нусинов е един от най-добрите и най-авторитетните съветски изследвачи на западната литература. Емигрант от 1905 г., участник в борбата срещу самодържавието, още от ранни младини той се запознава с идеите на марксизма и става техен ревностен пропагандист. В Швейцария той поддържа близки връзки с Луначарски и се проявява като темпераментен лектор по литературни и обществено-политически въпроси. През 1915 г. той излиза с „открито писмо“ до Г. В. Плеханов, в което подлага на критика „обороническото“ и отстъплението от позициите на пролетарския интернационализъм. След Февруарската революция, по призива на Ленин, той се завръща в Русия. Заловен от петлоровците през 1918 г. Нусинов е осъден на смърт, но успява да избяга от затвора. На следната година той става член на РКП (б). След свършването на гражданската война Нусинов се отдава на научноизследователска дейност и засма

отговорни постове в институтите и университета.

Такъв е жизненият път на И. М. Нусинов, който се прекъсва трагично през 1950 г. под сноговете на Сибир. Сега той е реабилитиран напълно, обвиненията в космополитизъм са отхвърлени и напоследък бяха издадени неговите книги — „История литературного героя“ (1958) и „Избранные работы по русской и западной литературе“ (1959). В предговора към втората от тях се дава висока оценка на дейността на изследователя, без да се премълчават и реалните слабости в нея (влияние на вулгарния социологизъм, опреснителството и „праволинейността“ и пр.), които се отнасят най-вече до ранния му период. Тая оценка е направена от нови, от съвременни позиции и на нея е трябвало да се довери — ако я е знаел — Ал. Пиндиков, вместо да преповтаря отхвърлени положения.

Много излишни и неточни неща е наговорил той в статията си и за литературните групировки и борби през 20-те и 30-те години в съветската литература. Но аз тук не се наемам да го уточнявам, тъй като нещата са все още спорни и подлежат на по-нататъшни проучвания, които вече се

правят в съветската критика и наука. Във всеки случай и тук Пиндиков преповтаря общия дух на старите положения, и тук се доверява на съчинения, излезли през 1953 г., и ги цитира безкритично, и тук не е проявил необходимата ориентираност за най-последните преоценки. Достатъчно е да разгърнем новите академически истории на съветската литература, за да се увери колко далече напред е отишла науката и по тия въпроси.

Изобщо, наемайки се да дава характеристика и преценка на естетическите позиции на Александър Фадеев, на литературно-публицистическите му статии, на участието му в литературните битки и спорове, наред с верните и правилни положения, нашият автор е повторил немалко опровергани неща. На това трябва да се възрази. Просто странно е, че редакцията на списанието не е помогнала на младия автор...

Доколкото съм можел да следя, мисля, че в своите рецензии и отзиви за книги на български писатели Александър Пиндиков прилага един много по-съвременен критерий и проявява несъмнено по-добра осведоменост, отколкото в последната си статия.

Д. Георгиев